

ՀԱՆԴԻՈՒ ՆԻՍՏԱՐԱՆԱՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,
ԳԲԸԳԻՏԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏԵԿԱՆ

ԵՒ

ԶԱՅԱՐԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԹԻԻ 18.

30 ՍԵՆՏԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՈՒ ԳԻՐԴԱՆԵՆ

— 1857 —

1888

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1888

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1888

1888

1888

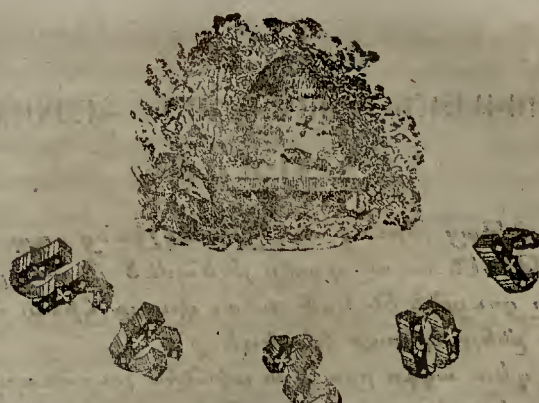
1888

1888

1888

1888

1888

ՀԱՅԻՔԻ ԱՐԽԱՐԱՌԱՆԵՐ

ԹԻԻ 18.

1857

ԴԵ ՅԻՍ 31

Ե.ԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒԲ

Ար լսենք թէ Բարիգի Արևելեան Ազգա-
յին Բազմալեզու Վարժարանին Հոգատա-
րութիւնը վրան առնող խնամակալաց Ժո-
ղովքիւր կողմէն մէկ անձ մը այն դպրոցը ղըկե-
լէն 'ի վեր, այսինքն ամիսէ մը 'ի վեր նիստ մը
ըրած չունի: Չենք գիտեր թէ այն մատա-
կարարէն յուր և տեղեկութիւն սպասելուն
համար է, չէ նէ մէկ ուրիշ պատճառ մը ու-
նի չէնէ Այվաղոսքի Արժանապատիւ Քաթ-
րիէլ Վարդապետին գալուն կ'սպասէր:

Նախընթաց թըւով աղգային աղջկանց դպրոցներու պահուածքներէն առաջ գալիք մեծամեծ մշտաներուն մէկ աղբիւրը ցուցնեն էն ետեւ անոր վրայօք հիմայ մէկ քանի խօսք ընելը պարտք էր սեպենք :

Մինչդեռ ապրը ըստ բաւականին լուսաւորված չէ՝ մինչդեռ ժողովուրդը Հայ , Բերիստոնեայ , Կամ լուսաւորչապաւան , հոռմէադաւան , բողոքական բառերը և անոնց նշանակութիւնը որոշելու հարողութիւն չունի՝ մեր աղգայնութեան կապը կրօնքն է ու ուրեմն ամեն մարդ մանաւանդ աղգին մէջ ուրիշներուն աղդելու , հրամայելու իշխանութիւն ու տաղանդը ունեցողները աշխատելու են որ ժողովուրդին մէջ մէկ կրօնքը այլ և այլ տեսակ ջըքարովի , այլ և այլ տեսակ չիճանցրվի : Ըղգին մեծագոյն մասը լուսաւորչադաւան է , մէկ փոքրագոյն մասն ալ որ անոր շաղկէն քիչ ատենէ ՚ի վեր զարաւուղած է , և այն պատճառաւ մեծամեծ մշտաներ ու ողբայի կորուստներ հասած է թէ մեծագոյն մասին և թէ նոյն իսկ զատկողներուն , առջինն հետ միացընելու իղձ մը ունենալու ենք . գոնէ՝ մէկ աղգ ըլլալիս իրարու ճանչցընելով ու իրարու եղբայր իրար առջի պէս սիրելով , եթէ ոչ հաւատոյ վարդապետութեամբ որ շատ դժուար էր կարծենք . փառն զի եղածը եղած է . այն փոքրիկ ժողովուրդը կազմված ատենը շատ ընտանիքներ թշուառացած են , այրն ու կին իրար մոռցած , որդիք իրենց ծնողքը ուրացած են , հիմայ անգամ մըն ալ չեն ուզեր որ անանկ թշուառութեանց և ցաւոց ենթակայ ըլլան , քանի որ զօրաւորագոյն իշխանութիւն մը կամք և հարողութիւն չունի անոնց ամենը մէկէն մէկ անձի մը պէս համոզելու : Մենք այն տնջատման պատճառ եղողը

ներքո ո՞ր կողմէն աւելլան , ի՞նչ աւտիճանի մարդիկ աւելլան , նպոփեյէն ու անիծելէն ետեւ անցեալին վրայ , միայն անկէ իրապ առնելու համար մտածելով՝ ներկային մէջ պատճառ մը չը տալու կամ արտաքին պատճառներուն առաջքն առնելու պիտի նայինք , որ ապագային մէջ ուրիշ ասոր նման դէպք մըն ալ չը պատահելով արդէն հարուած մը ընդունած ազգերնիս , ուրիշ հարուածներու ալ ընդունակ չ'ըլլայ :

Բայց անանկը հիմայ , Թէ այս պարտաւորութիւնը կը կատարէ՞նք կոր մի :

Այդ մը այն ատենը կրթութիւն , այն ատենը լուսաւորութիւն կ'ըլլայ , երբոր կիները կրթութիւն ու լուսաւորութիւն են . վասն զի կիներն են այրելը կրթողները , արանց դաստիարակութիւնը կիներուն գործն է . « արանց ճշմարիտ դաստիարակը մայրերն են » : Դարուս էն երեւելի փիլիսոփան « անոնք (մայրերը) կ'ըսէ , իրենք ինչ որ են , մեզ ալ նայրն կ'ընեն . ջանանք անոնք բարի ընելու . որպէս զի մենք լաւագոյն ըլլանք » :

Այս ճշմարտութիւնը լսած կամ անոր համոզված չ'ըլլալնո՞ւս է մի , կամ համոզված ըլլալէն ետեւ անհոգ կենալնո՞ւս է որ մինչև հիմայ այս մասին վրայ մտածած կամ անոր ինտուք տարած չունինք , չեմ կրնար հասկընալ : Մերձագոյնութեան կապը կրօնին է կ'ըսենք . մայր մը Բրիտանիան կան վարդապետութեան վրայ ծանօթութիւն չունեցած ատենը , իր պաշտած կրօնքին վրայ բաւական անդեկութիւն չունեցած ատենը , ի՞նչ կ'ուսուցընէ իր զաւկին և զաւակը խի՞ղճ մի կ'ունենայ այն կապը խղճիւն կամ թուցրնելու մասին . ազգն ի՞նչ է կրօնին ի՞նչ է չորհրտոյ կին մը ի՞նչ գաղաբար կրնայ ասոյ անոնց վրայօք իր զաւկին :

Անցեալին մէջ մեր պարզմիտ կիները վասարելելով և անոնց միջնորդութեամբն ալ անոնց այրն ու զաւկրները համոզվելով այս ազգային երկպառակութիւնն որ եղաւ , անկէ ՚ի վեր պէտք չէ՞ր որ աշխատէինք կիները կրթելու ու լուսաւորելու որ զիրենք համոզելու :

եկողներուն դէմ իրենց ալ իրենց հաճարը գործածելու
կարող ըլլան :

Թողունք ան ատենը . անկէ ետքը բողոքականները
երևան ելան . անոնց քարոզիչները նոր 'ի Պոլիս հասած
ատեննին կարծեմ պատուեցինք անոնք . զանոնք մերթկե-
ղեցիներուն մէջ ալ հրաւիրելու անտարբերութիւն ու-
նենալէն ետեւ , երբոր դպրոց բացին մեր զաւկրները կը-
թելու համար , որովհետեւ մենք դպրոց չունէինք , ա-
նոնց յանձնեցինք ու անկէ ետեւ կրցանք իմանալ անոնց
նպատակը . բողոքականութիւնը Եղգին մէջ արմատ
կապելն ետեւ , ելանք զանոնք բանադրելու ձեռք զս-
կինք . բողոքականութեան դարձող պարզմիտները որ մին-
չեւ ան ատենը իրենց պաշտած կրօնքին փայ իրենց պէտք
եղածին չսփռեղեկութիւն չունէին , իրենց փոքրիկ հա-
սակէն իրենց սրտին ու մարին մէջ անեղ ունեցած չէր ա-
նի , իրաւունք չունէին մի զարմանալու մեր բռնած
ճամբուն փայ , անոնց վարդապետները նախ պատուասի-
րելնուս և յետոյ անոնք ու անոնց աշակերտողները ատել-
նուս համար . կրթէինք մայրերը , կրթէին իրենց զաւ-
կրները և ապա Թող սայինք անոնք մանեւ անոնց մէջ
և ամենեին երկիւղ չունենայինք :

Երբ ամեն մարդ և ամեն ազգ կը փափաքի ու բիշ-
ներուն և ուրիշ ազգաց օրինակներովն ու փորձերովն
խրատուելու , մեզի մեր այս երկու մեծ և աղետալի հե-
տեանքներ ունեցող փորձերը բաւական չեղան արդեօք
գոնէ անկէ ետեւ մայրերը կրթել մեր զաւկրները մենք
կրթելու փափաք մը և պարաք մը ստանձնելու . — ո՛չ .
վասն զի անկէ ետեւ ալ և մինչեւ այսօր անհոգ և անտար-
բեր եղանք այսմ . վասն զի մինչեւ այսօր անոնց կրթութեան
համար վատնած գումարնուս գոնէ մէկ քառորդն ալ
աղջկանց դաստիարակութեան նուիրելու փոյթ մը չու-
նեցանք . Թողուցինք մեր աղջիկները իրենց պարզմիտ
և միայն բնական արթնութիւն ունեցող մայրերնուն
ձեռքը մեծնալու և կին ու մայր ըլլալու ինչպէս իրենց
մայրը ու անոնց զաւկրները սովինք խորթ մօր մը չափ ալ

ազդեցութիւն և հոգաւարութիւն չունեցալ վարժապետներու ձեռք յանձնեցինք, որ անոնց միայրը անօգուտ գիտութիւններով ու ցուրտ և պաղ ուսմունքներով լեցրնելու աշխատին անանց անոնց հոգւոյն կրթութեանը ուժկատարելութեանը վրայ հոգ տանելու, որովհետեւ չեն կրնար ալ. (Ահա գլխաւորապէս ասոր համար է որ մեր մանչերու կրթութեանը համար վատնած ուհագին գումարներնուս փոխարէնը չտացանք.)

Այս անանցանելի պէտքն ու պարտաւորութիւնն չեղգացինք. կամ զգացինք նէ ալ, երբէք այն պակասութիւնը լեցրնելու չե՛ փութացինք. բայց մի թէ միտքերնուս ալ չանցաւ, թէ մենք մեր այս պարտաւորութիւնը չե՛ կատարենք նէ, ուրիշները, օտարները պիտի գան. թէ պէտ իրենց շահուն համար, մեր այս պակաս թողած իրենք ընելու. պէտք էր որ ժտածէիք այս բանին վրայ. վասն զի արգէն մեր մանչերուն համար բրած էին: Եթաւ քերնուս չանցաւ. — ահա այսօր աչքերնուս առջեւ, կը տեսնենք կոր թէ եկան քիթերնուս տակը դպրոց բաւնալով այս իրաւունքը մենէ կը յափըշտակեն կոր. Գթու թեան բոլորերը գթացին մեր վրայ. վասն զի անանկ կը զրուցեն (իրենց բուն նպատակը ՚ի հարկէ ծածկել, ու գելով.) գթացին մեր աղջկներուն վրայ ու եկան զանոնք լուսաւորելու.

Այս մայրապետներուն բան մը չենք կրնար զրուցել. վասն զի իրենց պարտաւորութիւնը կը կատարեն կոր. ինչ նպատակ ունին նէ՝ անի առաջ տանելու համար տըված աշխատութիւննուն վրայ կը զարմանանք ալ. մեր զանցաւորութենէն անոնք օգնելու ածապարեցին. մեր աղջկները մենք չենք կրնար կոր կրթել. անոնք իրենց ուղածին պէս կրթելու փութացին. Ահ. գլխաւորապէս մեր մինչեւ այսօր հայերուն մէջէն իրենց ժողովուրդ վատկելու աշխատողներուն ամենէն ալ աջողակ, ամենէն խելացի գանդիկցան. անոնց ամենուն յաղթեցին. վասն զի Ազգին օրմը մայր բլալու, զաւկներու տէր բլալու աղջկներն ժողովեցին իրենց բով, որոնցմով կա-

բող պիտի ըլլան բոլոր գայիք սերունդներուն տէրն ըլլաու, անհ. Միգիին հոգին իրենց ձեռքն անցընելու յաջող ճամբուն մէջ կը գտնուին այսօր .

Միակայն մենք այս ամենը կը տեսնենք ու դեռ ասոր դարման մը տանելու ճար մը չենք մտածեր . գրեթէ ամենուս ալ խելքը կը հասնի ասկէ ինչ արդիւնքներ պիտի բազէ սպգր՝ ու ամենին հոգերնիս չօլար : Բայց չը՝ պիտի մտածենք օր մը այս բանին փայօք . — այո պիտի մտածենք . բայց անանկ ատեն մը որ ալ մեր ընտանիքներուն մէջ տարբեր գաղութարներ մտած են . անանկ ատեն մը որ ալ հիմակուան չտի դիւրին չէ ստաջքն առնելը . մեր ստջի փորձերը հերիք չը պիտի ըլլան . պիտի սպասենք ու ասկէ ալ մէջ միտաս մը կրենք , ու անկէ ետքը աշխատինք պիտի . բայց միայն այս անգաւառայի կորուստը ողբալու . բողբողանները դպրոց բանալով մեր երիտասարդները յափշտակեցին . ան ատենը ելանք մենք բարեկարգ դպրոցներ ունենալու . կորուստ մը ըրինք , ետքը անոր դարման տանելու համար անյաջող ճամբաներուն ու անօգուտ միջոցներուն ձեռք վարկինք . այս փորձը հերիք չեղաւ : Հիմայ մայրապետները դպրոց մը բային մեր աղջկաները մեր ձեռքէն խելու , ու դեռ չ'ենք շարժիր մենք . կ'սպասենք միտաս մը տեսնելու որպէս զի անկէ ետեւ ճար մը փնտռենք .

Եթէ մինչև այսօր աղջկանց դպրոցներ հաստատելու դանձառութիւնն ըրինք նէ՝ ինչո՞ւ համար գտնէ Եկնիխաբուն մէջ այն դպրոցը բացված ատենէն չ'աշխատեցանք մենք ալ ուրիշ դպրոց մը բանալու , որպէս անոնց ծախքն ալ , աշխատութիւնն ալ յոյսն ալ պարտաւր երթար . “ ցուցուր եղբայր դպրոց մը , հոն իրկեմ աղջկա ” ըսողներուն ի՞նչպէս աղջկեղ . հոն մի իրկեր ըսելու է . ի՞նչպէս համոզելու է ծնողքները թէ մայրապետները մարդասիրութիւն ընելէն աւելի իրենց նպատակը առաջ տանելու համար այն ամեն ծախուց և ձանձրութեանց յանձնառու եղած են .

Մենք մեր այս բողբող մեզի պէս մտածողներուն հետ

Ազգին առջև կը դնենք՝ Ազգը կառավարելու, Ազգին օգուտները փնտռելու և անոր գալիք վնասներուն առաջքն առնելու իշխանութիւն, կարողութիւն և հանձար ունեցող խոհեմ և իմաստուն անձինքը աղաչելով՝ որ այս նիւթիս վրայօք իրենց մինչև հիմայ մատածութիւնները գործքի դնելու բարեհաճելով, Ազգին մեծ կարուստ մը և վտանգ մը սպառնացող այս սկիւնաւորութեան արգելքներ դնելու ամեն հարկաւոր միջոցները գործքի դրսիւ, հարկաւոր եղած անգիւրը աղջկանց համար ալ բարեկարգ դպրոցներ բացվելով, որով եթէ մայրապետները մեր կարծած նպատակը չունին նե ալ, գոնէ մեր աղջկանքը մենք մեր ձեռքովը մեր ազգային սովորութեանց համեմատ կրթելու ու դաստիարակելու պարտքը կատարած կ'ըլլանք:

ՄԱՅՐՆԵՐՈՒՆ ԴԱՍԻՄԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՕՐ ՄԵ ՆԻ ՄՕՐ ՄԵ ՊԵՏՔԵՐԵՐ

Որ և իցէ գէշութիւն մը, կամ վնասի մը առջևն առնելու համար՝ պէտք է ամենէն առաջ, անոր աղբիւրը կամ արմատը գտնել, ու հոնկէ այն գէշութիւնը կամ վնասը բնաջնջ ընել: Թիւ չէ այն գէշութիւնը միշտ կը շարունակէ, ու բոլոր աշխատութիւննիս պարտաք կերէ:

Նեաւաբար՝ մարդկային ցեղին մէջ և զաւճ անկարգութիւնները վերցընելու համար պէտք է ան անկարգութիւններուն ուրիշ գալը փնտռել, այսինքն անոնց աղբիւրը գտնել:

Որն է՝ մարդկային ցեղին աղբիւրը՝ կամ արմատը:

Մարդկային ցեղին արմատը ընտանիքն է, որովհետև

առանց ընտանիքի մարդկային յեղ չը կրնար ըլլալ :

Ուրեմն թէ որ ընտանիքին մէջէն անհարգութիւնները վերցընենք նէ՝ մարդկային յեղին մէջէն ալ վերուցած կըլանք : Բայց հոս ընդհանրապէս կը խօսիմ, ու պէտք է որ ընթերցողն ալ անանկ հասկընայ . թէ չէ ըստ ծառ զիդ չէր ըլլար :

Նոտանիքը կարգաւորելու կամ քաղաքակրթելու պաշտօնը՝ մայրերուն և հայրերուն ձեռքն է . որովհետեւ ընտանիքին գլուխը և մեծը իրենք են :

Նոտանիքը՝ Ովկիանոսի մէջ ճամբորդութիւն ընող նաւի մը կը նմանի, որուն նաւապետը հայրն ու մայրն են . ղեկը նաւապետին ձեռքն է, ուստի նաւին կանոնաւոր ընթացքը՝ անոր վարպետութենէն կախում ունի : Միշտ պէտք է արժուն ըլլայ փոթորիկին և այէկոծութեան գալուն վնայ, ու իր նաւը անոր համեմատ գործածէ, թէ չէ, անոնց զոհ կըլլայ ու իր նաւը կը կորսնցունէ :

Հայրերուն և մայրերուն պարտքերը՝ ընտանիքին ղեկ են, և անոնց կառարեալ գործադրութենէն կախում ունի ընտանիքին բարի նպատակը :

Ուր է այն հայրը և մայրը՝ Ազգերնուս մէջ որ այն սուրբ պարտքերը գիտնայ ու պարկեշտ ընտանիք մը կազմէ :

Խիստ քիչ կը տեսնեմ :

Հայրը՝ իր ժամանակին մեծ մասը ընտանիքէն հեռու կանցնէ : Մայրը ընդ հակառակը ամեն ժամանակ ընտանիքին մէջն է : Առաջնոր ընտանիքին հայրը կը փաստիկի՝ երկրորդը տղայոց հոգին կարժնցնէ ու Աստուծոյ սէրը կը դնէ անոնց սրտին մէջ :

Հայրը՝ Ազգը կը ներկայացնէ . մայրը ընտանիքը, որովհետեւ ամեն իրիկուն հայրը՝ գուրսի տեսածը կամ լուծը կը պատմէ, և մայրն ալ ընտանիքին մէջ եղածները :

Մական բոլոր այս խօսակցութիւններուն մէջ աղէկը միշտ գէշն զատելով՝ բարի եղելութիւնը յորդելի ցուցընելու է, և պէշը անարգելի . որ աղաք աղէկը պատուեն ու գէշը անարգեն :

Ամէն ժամանակ, հայր և մայր իրենց բարի փարմունքով, օրինակ պիտի ըլլան զաւկներնուն. օրովհետեւ խրատական խօսքերը առանց գործադրութեան ամենեւին չեն ազդեր անոնց :

Առաքինութիւնը դաս տալով չը սորվեցեր, այլ տեսնելով :

Յիրաւի, ինչպէ՞ս աղայ մը գէշ կրնայ ըլլալ, թէ որ բոորսիքը միշտ բարիք տեսնէ : Ինչպէ՞ս անպայել փարմունքի աէր կրնայ ըլլալ թէ որ մայրը միշտ պարկեշտ ըլլայ : Ինչպէ՞ս աղքատը չը սիրէր՝ թէ որ մայրը աղքատասէր ըլլայ : Ինչպէ՞ս գոռոց և հպարտ կրնայ ըլլալ թէ որ մայրը խոնարհ ըլլայ : Ինչպէ՞ս աշխատասէր չըլլար՝ թէ որ միշտ մօրը աշխատիլը տեսնէ : Ինչպէ՞ս անհաւատ կրնայ ըլլալ թէ որ աւուտը իրիկուն իր մօրը և հօրը Աստուծոյ փառք ապրը և աղօթելը տեսնէ :

Անշուշտ աղայ մը սատանայ ծնած ըլլալուէ, որ ասոնք տեսնելէն ետքը գէշ ըլլալը :

Օրին մէկը բարեկամներու մէկին հետ ընտանեկան ընկերութեան մը հրաւիրված ոլլալով կերակուրէն ետաքը, ժամանակիս զբօսանքներուն և զուարճութիւններուն վրայ խօսք բացվեցաւ :

Տունին մեծը, որուն կինը և զաւկները ներկայ էին՝ սկսաւ պարծենալով իր երիտաւարութեան ժամանակը քրած ու առճութիւններուն կամ աւելի ճիշտ խօսելով մըլութիւններուն անաճօթ նկարագրութիւնն ընել :

Խեղճ մարդը՝ այնքան հայրենական և ընտանեկան պարտքերը չը գիտէր որ՝ մեծ առաքինութիւններու պատմութիւնն ընող մէկի մը պէս, ամեն բան իր անունովը և անդնի անգովը կը պատմէր :

Իր կինը և զաւկները ուշադրութեամբ մօտիկ ննկին, և կատելի է որ ասանկ հայր մը իրենց պարծանք կը համարէին : Սակայն, ես կուզէի որ այն միջոցին անանջին խօսքնոր ու այս խոցարտուակ պատմութիւնը չը լսէին :

Ուրիշ գէշ մոլորութիւն մ'ալ կը տեսնեմ ընտանեկաններու մէջ, որուն հետեւանք ալ աղէտացի է :

Հաս հայրեր և մայրեր, անամօթ և խայտառակ երգեր բերներնուն չեն ձգեր, և մինչև անգամ իրենց զուկըներնուն ալ սորվեցընելով՝ զուարճութեամբ մտիկ կընեն ու ընկերութիւններու մէջ երգել կուտան. ինչ անմեղ մանուկներուն բերանը, արօթք մը այնքան բերկրաւի չերեար՝ քան թէ այն երգերը:

Ի՞նչ կրնայ սպնալիլ ասանկ օրինակներ առնող աղաքներէն:

Ինչ որ հիմայ մտիկ կընեն կամ կը տեսնեն՝ վաղը գործքի պիտի դնեն:

Ո՞վ հայրեր և մայրեր, բնաւ մի քանգտիք այն ժամանակ ձեր զաւկըներուն գէշ վարմունքին վրայ. ինչու որ պլտիկութեան ժամանակնին մոլութեան փոսին ճամբան դուք ցոյց տալէն ետքը, զարմանալի չէ որ չափահասութեան հասած տաննին ինքիբննուն ցաղկեն մէջը:

ԳԼՈՒԽ Է.

ԼՆԴՐԵՐԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐՏԵՐԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԳՐԵՑ

ԴԵՍԻԵՐԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՂՅ ԻՆՆԵՐՈՒ

Նախընթաց քուէիներէն կը հետեի թէ մարդու բարի կամ չար ըլլալուն գիտաւոր պատճառը՝ կինն է:

Իբր մայր, իբր սիրահար և իբր ամուսին կըներգործեն ու կիւնեն մեր վրայ մեր օրօցէն մինչև մեր գեղեզանք:

Կիները ինչ ոչ ըլլան, մենք ալ քիչ շատ անոնց պէս կըլլանք. եթէ լուսաւորեալ են, հաւատով, բարեպաշտ և առաքինի՝ կրօնասէր ու բարի կըլլան մարդիկէալ. իսկ եթէ սոքէա, անգութ ու մոլի ըլլան, չարագործ ու գաւ:

զան հրաւիր մենք ալ .

« Կնոջ ձեռքով կը գրէ բնութիւնը մարդու » որտե՞ն
մէջ » :

Կիներուն ձեռքն է մարդկային ազգին ապագան .

Ուստի եթէ կուգինք որ մենք կամ մեր սերունդներ
որ ստեղծեցինք ու բարեկրօն յուան , կրթենք կիները՝ կր-
թենք ազգին աղջկները , որ առեկոյ աճուսին ու մայր
պիտի ուսն գալիս սերունդներուն ,

Մինչև որ ինձմէ չունենանք անոնց դաստիարակու-
թեան՝ բան մը չապագէր մանչերուն տրված դաստիա-
րակութենէն . եսաւ՝ մեռազոր մանչերուն կրթութեանն
ա շատ Հոս օտարած է , եղած գպրոցներն անկարգ ու
անկանոն միջոցի մէջ են և պէտք է որ այս խեղճ միջա-
կին դասին մը ասարուի , բայց այս ալ հերիք չէ .

Եթէ յաջողեալ ալ մանչերու ոտակարգ գպրոցներ
ունենա՝ որով շատ շատ իմաստասիր կուենեանք , ման-
տրակի Սրբաօրոտներ , առանց սկզբունքի , առանց բա-
րորակման , պզտիկ շատագէտներ , որ բանի մը չեն Հաւ-
նիւ , անկն բան կը ծաղրեն և իրենք զիրենք միայն կը
պատուեն .

Հրաշմանք շատ , դաստիարակութիւն բնաւ :

Դաստիարակութիւն որ սրտի կրթութիւնն է և մար-
դու Համար ամենէն կարեւոր բանը , երեսի վրայ ձգված ,
բոլորովին մոռցված :

Աստ հեռեւանքները աղետալի կոչումն .

Մեզն մարդուս միտքը եռմեջիս՝ գերազան իմացակա-
նութիւններ կոնառ ունենաւ . այս , սպիներն գերազան
կենդանիներ , բայց ոչ երբէր բառի մարդեր , և այն
ասին կոչույ յետէր՝ չար բան դառաջներ :

Մի՞նչ Դաւիթն ու մը տեկին Քաւքանին կրտս «
Թէ դաստիարակութեան հին դրութիւնները բան մը չեն
ստեղծեր . ի՞նչ պէտք է որ երիտասարդները բարի դա-
ստիարակութիւն առնեն .

« Մայրեր , » պատասխանէց տիկին Քաւքանը :

Այս խօսքէն զարնրվեցաւ կայսրը . լաւ « բնաւ , ահա

դաստիարակութեան բովանդակ դրութիւն մը Պէտք է, տիկին, որ մայրէր հասցընես, որ զաւակներ մեծցընել գիտնան : »

Մայրէր, կը գոչենք մենք ալ Նզդին, մատուկ համարված բլաւով թէ անոնց ձեռքն է միայն մեր Նզդին աւապագան :

Մենք միայն կրնան ներշնչել վեմանկան խորհուրդներ, անցնանուիրութիւններ, նահատակութիւններ, մեծամեծ քաջութիւններ ու մեծամեծ առաքինութիւններ : անոնք կրնան հասցընել հայրենաւէր չեր, կռարներուն պէս, գիւցազուններ Վափօթօնի պէս ու առաքինիներ Սոկրատի պէս :

Հազարաւորներուն մէջէն մէկ հատիկ օրինակ մը բերենք մայրական ազդեցութեան վրայ :

Կորիօլանոս հռոմայեցին մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցած էր իր հայրենեացը, ու իր քաջութեամբը քանիցս վտանգէ վրկած էր զանի :

Եւ որ փախաւէն, ապերախսութիւն հատուց իր հայրենիքը, և հռոմէն արստովեցաւ Կորիօլանոս :

Իր մեծ հոգին չը կրցաւ հանդուրժել այս աստիճան վատութեան ու ապերախսութեան, և իր հայրենեաց կործանմանը մէջ կարծեց գտնել իր արժանի փէժինդրութիւնը : զի անիրաւութիւնն ու ապերախսութիւնը՝ ամենէն վեժ հոգիներն անգամ, ամենէն քաջ սիրտերն անգամ կապակնէն :

Իր հայրենիքէն փոժ առնելու խոսկալի եռանդովն լքցված՝ պեաց միացաւ հռոմի թշնամիներուն հետ, ու ըսիք մեծ սիրով ընդունեցին, հռոմի խաբարեալ զօրապետը :

Հռոմայեցւոց քաղաքները չը դիմացան Կորիօլանոսի առջև, և թշնամուն բանակը մինչև հռոմի դուռը (հասաւ :

Բիւ էր մնացած որ Կորիօլանոս իր փախաւքին կատարմանը հասնի, ու վեժիկորութեան բոցովը վառված սիրտը պողտէկեցընէ :

Հում յուսահատ վիճակի մէջ, բանիցս իր երեւելի ներքն ու քրմայեաններէն, խուժք խուժք կը խրկերնեւ ռումինդրեւոյ կորիտլանտէն և ազաշեւոյ որ չը կորսընցրնէ իր հայրենիքը.

Մղալանք, խոստառներ, ալ բան մը չէր կրնար զօրափարին սիրտը իջեցնել, Սաւայն կար մէկ զօրութիւն մը. որուն միայն պահուած էր անոր սրտին յաղթել.

Կռիւնանտին մայրը եկաւ վերջապէս իրմէ հայրենեաց ազատութիւնը խնդրելու...

Այն քարէն ալ ամուր զրահաւոր սիրտը կակրցաւ մօր մը արատաւքիւ տալն.

« Հայրենիքդ փրկեցիր, որդիդ կորսնցուցիր » ըսաւ կորիտլանտ ու վերուց պաշարումը, ինք ալ իր հրամայած թշնամոյն բանակին ձեռքը շարդուբուրդ եղաւ.

Ո՛վ սփռք զօրութիւն, մարդիկ ի՞նչպէս քեզ չեն ճանչցած. Դու այս աշխարհին զրսպան աշնեւ, և մարդիկ քեզ կարհամարհեն մինչև այսօր: Բու կանգամայն ու փառքիդ օրը. պիտի ըլայ մարդկութեան վերածնութեան օրը.

Կիներուն մէջ Մանաստը կոյս մը ծնաւ աշխարհի փրկիչը. Կիներու ձեռքով պիտի յաջողի ու պսակվի մարդկութեան փրկութիւնը...

ԱՐՁԱՆԱԼԻՆ ԱՊՏԻՍԱՐ

ԿԱՐ

ՈՐԴԻԵՆԵՆ ՍԻՐԻ

Մարդենին այնչափ բարութիւններէն չփոթած՝ անունէ համեստութեամբ մը պատախանեց այս հարցմունքներուն, որ իւր բարեբարր զմայելուց.

« Տրովհան քունը քու ուժըդ անզը բերած է, հիմա կը խոկեմ քեզի քու ծնողացդ, որ անտարաւոյս քեզի համար անհանգիստ են: Իմ ծառաներուս մէկը

կառքով քեզի պիտի առաջնորդէ :

« Ու Սրբիկեան զուէ պիտի մտնէ իսպնի քաղաքէն ուրուն մ'ջ կը բնակի ան դատաւորը ս. քառ. հ. րդ. գործ. քերուէն համար վճիռ տուաւ. պիտի ել թաւ գանեց զինքը և երեսն պիտի առաւ այս նամակը որ իմ կտակն էր պարտենակէ :

« Այն ատենակար պիտի ետ կայնեցունէ հորդ ետեւէն ինկալը, և անոր դէմ վճռած դատաւարներ պիտի խափանէ. դատաւարանին բոլոր ծախքերն ալ իմ վրաս պիտի ըլլան: Երթաւ բարով, աղջ'կա ապահով րոն քառ. ծընող րդ. և րսէ անմեղ թէ գիտնան ալ քիչ ժամանակէ և աւել պիտի գտնիր իրենց աղբիւր թիւն րն'յա :

Արդեւնն նորէն Տիկինին ոտքը ինկաւ, և ր երանապաղի սու թիւնը անոր յայտնեաւ համար. Իւր արցունքները և ր խօսքերէն աւելի րսին :

Հուսով կաւոր ելաւ այն իրեն ընկեր գրադի կնիակն հետ. կոնուհիին նամակը դատաւարանին գահերեցին ձեռքը տուաւ, և վերջապէս ստորագրելու դժուար ուրախութեամբ մը և ր քօրերը, եղբայրները, և ծնողքը նորէն տեսաւ :

Անհետ է խօսքով նկարել այս րնամեաց ու ներած ուրախութիւնը երբոյ իմացան թէ Տէրը ի'նչպէս իրենց օգնութեան հասած էր :

Ասորենիին անուէն մինչև երկինք բարձրացաւ. Դրապիկները շուտով մը փայեցին եկան շնորհաւորել այս աղնուհիան աղջ'կը և ր անձնանութեան թեանը և որդիական սիրոյն համար :

Հետեւեալ օրը ատենապաղ պիտի եկաւ խնդուց թէ կառնածին մ'ջ ամէն բան նոյն իսկ առջև րն'յայրով պիտի մնայ. մինչև որ կոնուհին և ր վերջին դիտաւորութիւնները յայտնէ :

Ամենով բան մը չժախուեցաւ և խեղճ Վալետը և ր արջառնեաւ և և կատարներուն աէր մնաց :

Հետեւեալ կիրակին փարձակաւ և և և ր աղաքները հեռանդ մօրը անկողինին բոլորափրը նստած խօսք կընէին

այն քարապին փայտով որ ժողովրդապետը առատուան ձայնա-
ւոր պատարագին մէջ ըսած էր :

« Երաւունք չունիմ արդեօք ըսելու : Թէ պետք է
արիւնթիւնը կորսնցունել , կ'ըսէր Ալալու :

« Ի՞նչ պիտի կրնար հաւատալ թէ երբոր ապագան առ-
ջևնիս ակտուր ու սպառնացող կերէր , նոյն իսկ այն ա-
տեն ամեն բան այնպէս մեր բարեացը համար կ'որգի պի-
տի մըսնէր :

« Այն մըրիկը որ բարձրացած էր մեր գլխուն վրայ ,
յանկարծ ցուեցաւ . Աստուած ցցուց իւր բաշուկնե-
րուն զօրու թիւնը . և մեր թշնամիներուն խորհուրդնե-
րը շիտեց . Եղն վայրկեանին մէջ ուր որ ամեն բան կոր-
սուած կ'երևար աչքերնուս Աստուածային գթութեանց
աստղը մեր վրայ փայեցաւ . և ահա կրնամք շունչ առ-
նել առանց մեզի սակից , վաճառած անանկըով վախճալու :
Տէրը որ մեր գիտաւորութիւնը կը ճաննար , թոյլ-
ատուութիւն ըրաւ որ մէկ մեծ թշուառութիւն մը վեր-
ջապէս մեզի սպառնայ , փորձով մեզի իմացընելու հա-
մար թէ անոնք որ իրեն կը յուսան իրենց յոյսին մէջ բը-
նաւ խաբուած չեն . նաեւ որ մեր երախտագիտութիւն-
ը անդադար դէպ 'ի անոր բարձրանայ :

« Այո՛ , վաւականերս , ալ աւելի անոր ապաւինինք , ին-
քն է այն միմիայն ճշմարիտ բարեկամը որ բնաւ մեզի չա-
տէր : Սիրենք ուրեմն զինքը բոլորով սրտիւ , և մեր դէպ
'ի անոր ունեցած մէրը մըշտ նոր աճուած մ'առնէ : Ին-
նաւ մեր երախտագիտութիւն ' զինքը չընկաղատէ իւր
բարերարութիւնները մեզմէ ետ քաշելու :

« Սեղբէն հեռու կենանք և անոր անջլը անմեղու-
թեան և պարզաստութեան մէջ քաշենք որ իւր անդադար
շնորհներուն արժանի ընէ մեզի » :

Ալալուը տակաւին կը խօսէր երբոր աննեակին դու-
ռը բաց ըլլաւ , և տեսաւ որ կոտաւչին իւր երկու աղ-
ջիկներն լը ներս կըմանէ . իսկոյն ամէնը մեկէն ոտքի ելան :

Ալալու Տիկինը այս ինկզբ ընտանիքին վրայ գթած
ուրբով մը նայեցաւ , և նստեցաւ Ալալուին քովը : Այնը-

Հահան կերպով մը հիւանդին վճակը խնայաւ, անանկ ալ Վարձակաին գործքերուն ընթացքը, և ետքը ըսաւ, եկայ իմ դիտաւորութիւններս ձեզի գիտցնելու, և ինչ որ ձեզի համար ընել միտքս գրած եմ՝նէ ըսելու։

Ահա իմ ձեռքովս ստորագրուած ասկանկ մը։

Բայց ինչ որ ինձի պարագ ունիք բնաւ չպիտի ուզեմ, և աւելեց մինչև հինգ տարի ժամանակաւ ձեր և մերամուսինիս հաճած վարձքը տամական մէջը դաշնագրուած ասկանկինս կէտս պիտի տայ։ Ասկէ զոտ թէ որ նոր դժբաղդութիւն մնալ գայ փամիդ, և կեք ինձի գաէք, և համազուցէք որ միշտ ձեզի օգնելը ինձի զուարճութիւն մը պիտի սեպեմ։ Այս զիւրուեմամբ կը լուսամ որ պիտի կրնար ձեր գործքերը հարգի գնել, և թիւ մը բան ա ձեր ազոցը պահելու հարող ըլլալ։

Իսկ Վարդենիին հաստատ միտքս գրած եմ մէկ օժիտ մը տալ, երբոր ամուսնանայ, ուղեւով որ ասով իր ապագայ վիճակը ապահով ըլլայ և իւր օրդիական սէրը փարձաբուռի ք։

Վետքը չէ ըսել այստեղ թէ քիչ չափեղութեամբ զմայլմամբ քնդունուեցան կոմսուհին այս առաջարկութիւնները։ Վալիս և իւր ամուսինը շատ օրցունքներ թափեցին։ Վարդենին, իւր եղբայրները և բոյրէրը կը վազեին իրենց երջանիկ բարեբարին ձեռքը պապնելու, որ շուտով փախաւ ծածկեց զինքը անոնց երախտագիտութենէն, բոոր այն ընտանիքը իր այնչափ բարութեանցը համար զարմացման մեջ ձգելով։

Այս օրէն ի վեր համեստ Վարձակայք երջանկացաւ, և ազոցը իւր Բրիտանական ազաքինութեանը նստնելը քննեցով միթարուեցաւ։ Բայց նշանաւ որ եղաւ մաշաւանդ Վարդենիին առաքինութիւնը որ բոլոր քաղքին մեջ օրդիական սիրոյ օրինակի մը պէս կը համարէին։

Դաւ զեբեկ լորդները

Պ. Կերպր Վարձակայք

Պ. Դերմեթ Ի-Գլ-Յեթ

Ներսէս Լորդներ

ՄԱՐՏԻՆՈՍ ՏՂԵՅՔ

Ի Ի ԿՈՆՏԱՆՍՏՆՈՒՊՈԼԻՏ

Հայրերնին պէտքը չէ մէջքընալ . վասն զի որչափ որ
Թուստութիւն քաշեց ու չարաչար մեռնելու դատաւ
պարտութեամբնէ , շիտակը զուրցելու է՝ արժանի էր աւ
նոր քաշելու , որովհետեւ արուեստէր մարդ էր .

Իւկոյէն կերարտեաքա կոմսը , Աշտարակ Սոփու ըս
ված բանտին մէջ չը դրված՝ շատ անօրէնութիւններ ը
րած էր . անուիր ժողովուրդին խնամակալն էր , ինքը ա
նոնց բռնաւորն եղեր էր . և ետքը տեսնելով որ կը թա
գաւոր ըլլալու փառամոլ դիտաւորութիւնը չի յաջողեր
կո . իրեն հակառակորդներուն ձեռքէն , որ անոնք ալ ա
նոնէնութեան կողմէն իրմէն վար չէին մնար , ելաւ մատ
նեց Բիզայի հասարակապետութիւնը ու քաղաքն ալ
պաշտպանելու տեղը թշնամիներուն ձեռքը սրվաւ : Այր
քոր իւպալաինի արքեպիսկոպոսին հղբօրորդին եկաւ զին
քը յանդիմանեց իր ըրած մատնութեամբ համար , իւկո
յէն՝ որ զինքը արդարացունելու պատասխան մը չունէր ,
առջի ըրած անօրէնութիւններուն վրայ ուրիշ անօրէնութ
իւն մըն ալ եկցուց , դաշնակցով զարկաւ սպաննեց ա
նիկայ .

Այս բանը իտալիայի մէջ եղաւ . և անանկ ատենի
մը մէջ , որ իտալիան փառասէր խռովարարներու ձեռք
ինկած նորանոր ապստամբութիւններու մէջ իր պատե
րապետներուն ամենէն կտրիճները և ազնուականներուն
ամենէն երեւելները կը կրանցւէն կոր , Գաղարները
կրակը կերեր , անանկ որ մէջէնին բնակիչ չի մնալով
փողոցներուն սէջը խոտեր բուսեր էր , գեղերն ալ սովէն
անմարդի անապատ եղեր էին . Ամենէն աւելի Բիզայի
հասարակապետութիւնը նեղութիւն քաշեց ընտանի իշ
նութեան թիւներէ . իւկոյէն կոմսը տեսնելով որ ժողովուր

դըյոգներ ու բոլորովին տկարացեր է , անանկ կարծեց
որ արքեպիսկոպոսին եղբորորդւոյն մահը առանց վեժ-
խնդրութեան պիտի մնայ , ու իր առջի բրած դաւաճու-
նութիւններուն հակառակ՝ իր թագաւոր ըլլալը երջան-
կութիւն պիտի սեպեն իրենց , իր մեծ անուանը ու բազ-
մահարուստ ազգատոհմին համար : Երբոր իւհօլէն նոր
կուսակիցներ ժողվելու վրայ էր , Ռոժեո իւսրաւանի
արքեպիսկոպոսը՝ որ իր եղբորորդւոյն սպանութիւնը չէր
կրնար մոռնալ , ահագին ապստամբութիւն մը կը պատ-
րասէր : Գաղտուկ՝ զորաւոր կերարոնեպային դէմ , 1288
յուլիսի առաջին օրը , Երզայի արքեպիսկոպոսը մայր ե-
կեղեցւոյն զանգակը զարնել արվաւ , ղէնք առին ամեն
մարդ ու մեծ բազմութեամբ վաղեցին իւհօլէնի ու իր
ընտանեացը բնակած պալատը , որ Պալատ Ժողովդեան
կրպէր : Կոմսն ու իր աղաք յանկարծակի ապստամբնե-
րէն կոխվեցան նէ ալ , առանց վախնալու անոնց բազմու-
թեանէն , մինչև իրիկուն դէմ դրին պալատը պաշարող կա-
պաղիներուն : Կատաս՝ իւհօլէնի աղոցը միջէն ամենէն
պղծիկը զարմանալի քաջութիւններ ըրաւ , երկու ան-
գամ իր հայրը մտնելէ ազատեց , անոր առնելէք վերքը
ինքը առնելով : Բայց պաշարողները պալատը կրողը ար-
վին ու իւհօլէն իր ընտանիքովը մէկտեղ արքեպիսկոպո-
սին անձնատուր եղաւ : Արքեպիսկոպոսը վրէժխնդրու-
թեանէ վատ ուրիշ բանի տկամջ չի կախելով ուղեց որ կե-
րարանաբայի ազգատոհմը բոլորովին ջնջէ : Իւհօլէնին չի
խնայեւէն զատ՝ անոր աղոցն ալ չի խնայեց : Կատասի ու
անոր երեք եղբայրը հասան ու անմեղութիւնը չի կրցան
արքեպիսկոպոսին սիրտը կոտորեցունել , անոնք չորսն ալ
հօրերմուն հեա մէկ տեղ Արնօ գետին եղերքը աշտա-
րակի մը մէջ բաւոյր դնել տուաւ : ու բանտին դուռը
իր ձեռքովը կըպնէին ետքը՝ ժողովուրդին աչքին առջին
բանիքները գետը նետեց ու տոկայի բանադրանք կար-
դալով արգիլեց որ մարդ չի կրնայ անոնք ազատել կամ
բանտին վանդակներէն ներս անոնց աւտելիք տալ : Վասն
չի Երզայի արքեպիսկոպոսին ահագին վճիռը անանկ էր :

որ Վահագնն ու իր չորս տղաքը անօթի մեռնին :

Ոսկէ անդին թողունք որ Տանդ բանաստեղծը պատմէ . որ Դեղքըստի իր անեակ քերդուածին մէջը Վահագնի դատապարտութեան պատմութիւնը իրեն պատմել կուտայ :

« Բնադայ ու մէկ ահագին երազ մը տեսայ , որ ըլլալիքները ինծի յայտնեց . Բիզայի արքեպիսկոպոսը՝ որ ինձ տէրս ու վարդապետս կարծեր էի , Բիզան Եղբայէն զտող լեռանը տակը զայլ սը կը հալածէր իր ճագերուն հետ մէկտեղ . Շատ չի քշեց , գտին ու իր ճագերը յոգնած ու շունչերնին հատած փուփեցան ինկան , մեյմալ նայիս որ խուժք մը անօթի շուներ վաղեցին վրանին ու փլքանցին :

Այն ժամանակը արթնցայ . աղաքս որ ինծի հետ բանորդ դրփած էին , քնադած տեղերնին կուլային ու անօթի եմ կըսէին . վերջապէս արթնցան ելան . ատենն ալ կերակուրի ատեն էր . Չոր գուշակութիւններէ սիրտերնիս առջն ու վայ կըլլար կոր . ինծի անանկ եկաւ , որ սոսկայի աշտարակին գուռները կը կդպէին մէկ մայ չի բանալու մաքով : Եղբ. կեցած՝ զաւկներուս փայ կը նայէի , դողմը եկաւ փաս , լալ կուղէի ու չէի կրնար , բայց ողբաք կուլային : Անտեքստս իմ պղտի Բնաբնոսս , ի՞նչ կայ . հայր , ըստ . ինչո՞ւ համար տատանկ մեզի կը նայիս կոր » . Պատասխան չը տրիք , անշարժ կեցայ . Ես անդգայ թմրութիւնը մինչեւ հետեւեալ օրը քշեց . Մէկ տղոտ լոյս մը ծագեց բանաբնուս մէջ . քաշած տանջանքս իմ չորս թշուառ դաւկրներուս երեսին փայ նկարված տեսայ . սրաիս կսկիծէն ու յուսահատութենէս սկսայ ձեռքներս խածկուտել : Խեղճ աղաքս անունի կարծելով որ անօթութենէս կընեմ կոր , քուլ եկան ըսելով . « ո՛հ , սիրական հայր , մենք ալ տա անթութիւնը կը քաշենք կոր : բայց մեր նիզա թիւնը կը թեթեւայ , երբոր մեզ ուտես նէ . դուն մեզի եղծանելի մարմին արվիր , բուկինդ է , կընաս ասնել » :

« Տղոյս ցաւը չեկեցունելու համար՝ ինքքզներս օրիս

մեցի որ անհետով երևնամ, ու երկու օր առանց իրա-
րու հետ խօսելու կեցանք: Չորրորդ օրը կատարեցաւ
կայնեցաւ, եկաւ ոտքիս ասկը փռվեցաւ ինկաւ ու հոն
մեռաւ պռառով, « Հար, հար, ինչո՞ւ չես օգներ ին-
ծի »: Ահալ իրեք տղաքս ալ իրարու ետեւէ մինչև վե-
ցերորդ օրը մեռան: Ես ալ վերջնապէս բոլորովին ուժէ
ինկած, աղոցս մարմիններուն վրայ ինկայ, ու երկու օր
անոնք կանչեցի. բայց ետքը ետքը՝ անօթութիւնը կըս-
կիծիս յաղթեց »:

Իւկոյէն ան սոսկայի ճաշը մէկմալ չի կրցաւ ընել,
Երբո՞ւ իւկալտինի արքեպիսկոպոսը բանորին դուռը բա-
նալ տրվաւ, իւկոյէնը իր աղոցը հետ մեկ տեղ մեռած
գտան: Կատային մարմինը բաւական կեցած էր, անանկ
որ հայրը պաշտպանելու համար թառած երկու վերքերը
դեռ կը տեսնուէր վրան:

ՀԵՅՈՒՑ ԵՂՍԻԿԱՆԵՐ

Հայոց աղջիկներ՝ ձեր հոգուն մատաղ,
Երբ միտս էք գալիս՝ ասում եմ ես ան,
Հալիւմ եմ, հալիւմ օտարութեան մէջ:

Այն, սիրտըս խորվում, ցաւիս չի կայ վերջ:

Երբ կարմիր գինին բաժակումս լածած
Սեղանիս վրայ առաջս է դրած,
Մէքըս տկամայ վրան եմ ձրգում,
Ձեր սիրուն պապերն եմ մէջը տեսնում:

Տեսնում եմ ես, ան, միտքս է մոլորվում,
Դառն արատաւնքով աչքս պղտորում,
Կարծում եմ բոլոր աշխարհ մըլծնեց,
Երեւել խաւրեց, էնդուր որ տխրեց:

Հայոց աղջիկներ, ձեր հոգուն մեռնեմ,
 Ձեր սիրուն աչերն ել երբ կը տեսնեմ,
 Են սե սե աչքերն՝ սե ունքով պառած,
 Կարծես՝ երկնային զաւանով քաշած:

Են սե սե աչերն, որ շատին սպանեց,
 Բայց ելի շատին դժոխից հանեց,
 Ես—եւ կենդանի տեղովս եմ մեռած,
 Առանց կրակի երուած, խորոված:

Եւ երբ կը տեսնեմ ես ձեզ ման—գալիս,
 Բազ ու բազ շայում սէյրան անկիս,
 Ինչտեղ ամօթից վարդն—եւ է դեղնում,
 Երբ—որ ձեր կարմիր թըշերը տեսնում:

Բըրբուլն—եւ վարդից ձեր ձայնը լսելիս՝
 Թըռջում է, թըռջում, ամպերում կորչում
 Եւ իր Արարչի տեսածն ասելիս
 Փառք քեզ, Տէր, Աստուած, փառք քեզ է կանչում:

Հայոց աղջիկներ՝ ի՞նչ անուն տամ ձեզ,
 Թե հրեշտակ ասեմ՝ հրեշտակ չեմ տեսել,
 Թե մարդ անուանեմ՝ բէգամազ կանեմ,
 Ուրեմն ինչ անեմ, մոլորուած եմ ես:

Մոլորուած եմ ես օտար աշխարհում,
 Հաւատն—եւ օտար, օտար եւ լեզուն,
 Աղջիկն—եւ օտար ու ձեզ չի նման,
 Հայոց աղջիկներ՝ դուք էք աննըման:

Ձեր սերն է միայն սրտումս պահած,
 Ձեր սիրով միայն եմ ես կենդանի,
 Ձեր սերը միայն էս կեանքս մաշուած
 (Սարուածեան մէջ դեռ կը պահպանի:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԵՐԿՈՒ ԵՌԳՈՅՈՒՆ

Ս ԻՆՏԵՆՇԻՎՈՒԹԵՒՆՆԵՐ

Հետոյգրեալ երկու վիճակահանութեանց համար ինծի չը պատուիրսեցաւ ծանուցում րնելու . ես ինքնին կամեցայ զանոնք իմ Սգգիս ծանուսանելու , անոնց բաւրի նպատակը և անոնցմէ և անոնց նման ապագայ վիճակահանութիւններէն քաղվելիք օգուտները յայտնելով .

Արդարեւ վիճակահանութիւն մը , եթէ անոր տէրը չափազանց փաստակ ընելու և այս գիւրին միջոցով քիչ առնելի մէջ էր բաղգը շինելու նպատակ մը հ'ուրի , մեծ օգուտներ կրնայ տալ թէ վիճակահանութիւնը հաստատողին և թէ անոր բաժնորդ գրիտղին . տէրը եթէ նեղութիւն մը կամ իր 'ի վիճակահանութիւն գոած առարկան ծախելու կարօտութիւն և գծուարութիւն ունի , առանց ժողովուրդին մեծ զնաս մը պատճառելու կրնայ իր գործը կարգին դնել , այս միջոցով , և նեղութիւնէն ազատի . Բանի քանի երեւելի անձնք էւրոպայի մէջ իրենց կոծանմանը մօտ այս միջոցով վերականգնրված են . Իսկ վիճակահանութեան գրիտղը իր տրված մէկ քանի գրուչութիւն մեծամեծ գումարներ փաստրիելու յոյսն ունի , և եթէ բաժին մըն ալ ելնէ իրեն , կրնայ ըլլալ որ եթէ ստակէն այն գումարը իր առուտուրին դրամադրուի ընենալ մեծամեծ հարստութեանց տէր ըլլայ . եթէ անաշարժ ստացուածք մըն է , այն ստացուածքին տէր ըլլալով անով եկամուտ մը կունենալ . և այլն . միջնապէս կրնայ որայ որ մէկ ստուակ մը առնելու հապիւ կարողութիւն ունեցող աղքատ մ'ալ մէկ փայտիկնի մէջ հարուստ մը ըլլայ . Սակա՛յ այս ազնեկութիւններուն քով շատ և գեշութիւններ կան որոնց պատճառ տանն տանն գոյ չի եղած են միայն այն վիճակահանութիւնները որոնց շահը ազգային մէկ բարի գործի մը կը գործածվի ,

օրինակի համար, եկեղեցի մը կառուցանելու կամ
նորոշելու, հիւանդանոցներ, անկերանոցներ շինե-
լու, տղքատներուն, անամկներուն կամ դժբաղդու-
թեան մը պատահած իտեղճերուն օյնելու և այլն,

Վիճակահանութիւնները Պլատ մէջ ալ յաճախէն
ի վեր, քանի քանի կամեցայ առաջարկել մե Մարտի ա-
յո երբ տղքատներ այնքան ստակ կուտան կոր ալ և այլ
վիճակահանութեանց, ի վեր ալ ընդհանուր կամ մասնա-
ւոր բնակարաններ վիճակահանութիւն քանայ Մարտի պէտ-
քերուն և հանապազօրեայ ծախուց հաստատելիս աններ
հայթայթելու համար, այս միջոցով անանց մէկու մը
մեծ ծանրութիւն պատճառելու, Եւ իմ դիտաւորու-
թիւնս մանաւանդ դպրոցներուն համար էր. վասն զի
ամեն օր կը տեսնէինք և կը տեսնենք չոր հաստատե-
կաւորաններ շունեցող գրեթէ մեծ ամեն դպրոցներուն
ալ կաղ ի կաղ ընթացքը, տարի մը կամ էն շատ երկու-
տարի ընկերութիւն մը կապերիսով այն դպրոցին ծախ-
քերը կրնայ հոգալ, տարիէն վերջը նոյն ընկերութիւնը
կ'ընող անձինքը չէին կրնար կամ գծկամակէին յորէն ըս-
տակ տա, և շատ հարստութիւն ունեցող անձեր ա-
լը գտնուէին. Ստով դպրոց մը եթէ տարի մը շարունակ
մէկ ընթացքով առաջ երթար, հետեւեալ տարին անոր
խնամակալութիւնը վան առնող ընկերութիւնը լուծվե-
լով կամ պղտիկնալով պէտք կ'ըլլար ծախքը քիչցընելու
համար ընթացքը փոխել. դպրոց եղած է որ տարի մը
40,000 կամ 50,000 զրուշ ծախք ընելով Քոստաներենի Տաճ-
կերէնի և ուրիշ ուսմանց զատ զատ դաստատուներ ունե-
ցած է. և միւս ստալին ստակ չը մնալով, ան ամեն դաստ-
ատուներն ալ պարտաւորած է ծախքելու և երբեմն գծգո-
հութեամբ աւորով նոյն տարվան մէջ աշկերտները իրենց
ուսմանը կատարելագործած չըլլալով, դպրոցին ալ ծախք
բրած այն մեծ դուստրները ոչինչ տեղը, ապարդիւն
կ'ըլլայ. ուր թողուր աշկերտներուն ժամանակի կորուս-
տը, իսկապար ուսածներնուն երբէք օգուտ մը չը կր-
նալ քաղելով. Ս'նք դպրոցներէն սպասած պատուը չը-

բաղեցնուս մէկ գիտաւոր պատճառն ալ առ չէ մի...

Մենք առ առաջադիւթիւնը չորս՝ որչափ ուրախ եղանք, երբ մտ որերս տեսանք երկու ազգային դպրոցներու բարեջան հոգաբարձու ազաներուն այս անկեղծ գովելի՝ ձեռնադրութիւնը՝ որ իրենց հոգաբարձութեանը անձնութեամբ դպրոցներու երկուրտեան մի և նոյն քննթացքին մէջ պահելու համար, հաստատ եկամուտի կարտութիւն ունենալու զգալէն ետեւ, այն եկամուտն ալ առանց մէկու մը ծանրութիւն պատճառելու հայթայթելու միակ ճարրգանելով, այն մեծ գումարներու ստանալու մեծ ծանրութիւնը վրանին առած են։ Միտաբան շնորհակալութեան արժանի են (սխալեցիք և փախաւի դպրոցներուն մեծարգոյ և ուսումնասէր հոգաբարձուները, որ առաջին եղան այս գովելի նպատակով բարեգործական վճակահանութիւն բանալու։ Եւ կրթուանք թէ ամեն դպրոցներու հոգաբարձուները իրենց հետեւող պիտի ունենան։ Վասն զի անշուշտ իրենց այս ձեռնարկութիւնը, առանց մեծագոյն ծանրութիւններ պատճառելու, ի գլուխ պիտի ելնէ։ զի այս տեսակ վնասակահանութեանց տոմսակները շատ կ'ըլլան առնուողները, որոնք պիտի մտածեն թէ իրենք բան մը չը շահին։ Եւ ալ իրենց արժամ մէկ փոքր գումարովը մեծ բարեգործութեան մը կատարելն ուն պատճառ պիտի ըլլան։ Եւ մանաւանդ հայերը պիտի մտածեն թէ դպրոցները այս կերպով հաստատ եկամուտներու տէր ըլլան իրենց տոլած մէկ փոքրիկ գումարովը, արդէն ունեցած և ունենալիք զաւկրներին թողնելն և անոնց զաւկրները ճիշդպէս պիտի կրթովին ու ուսնին հոն և չէ թէ հիմախուան պէս իրենց զաւկրներուն այլ բան ստակ ծախելն ետեւ ալ, կիսկատար կրթոված, ետ առնեն պիտի թէ իրենց ստակը և թէ տղին ժամանակը մեղքընալով։

THE HISTORY OF THE

1001 The first year of the reign of King Henry the First, who was crowned on the 15th of August, 1113, at Westminster, in the 10th year of King William the Conqueror's reign. In this year, the King sent a fleet to the coast of Normandy, to assist the Duke of Normandy, who was at war with the Duke of Breton. The fleet was commanded by the King's brother, Robert Curthose, and it was successful in its mission. The Duke of Breton was defeated, and the Duke of Normandy was restored to his throne. In the same year, the King also sent a fleet to the coast of Ireland, to assist the King of Ireland, who was at war with the King of Scotland. The fleet was also successful in its mission, and the King of Ireland was restored to his throne.

THE HISTORY OF THE

1002 The second year of the reign of King Henry the First, who was crowned on the 15th of August, 1113, at Westminster, in the 10th year of King William the Conqueror's reign. In this year, the King sent a fleet to the coast of Normandy, to assist the Duke of Normandy, who was at war with the Duke of Breton. The fleet was commanded by the King's brother, Robert Curthose, and it was successful in its mission. The Duke of Breton was defeated, and the Duke of Normandy was restored to his throne. In the same year, the King also sent a fleet to the coast of Ireland, to assist the King of Ireland, who was at war with the King of Scotland. The fleet was also successful in its mission, and the King of Ireland was restored to his throne.

ԻՌՈՂՆԵՂՎԱԿԱՆԻԹԻՒՆ

Ըղդային լուր	409
Գթութեան քոյրերուն հաստատած զըպ- րոցը	410
Սայրերուն դաստիարակութիւնը	415
Ընդրադասութիւն	418
Վարձակալին աղջիկը	421
Սարտիրոս տղայը	425
Հայոց աղջիկներ	428
Չանուցում երկու Ըղդային վիճակահա- նութեանց	430

ՆՈՒՆԱՌՅՈՒՄՆԵ

Ըյս լրագիրն առին երկու անգամ՝ կը հրատարակուի, ա-
մէն ամսին կէսին ու վերջին :

Տարեկան դինն է կանխիկ 6) գրուշ :

Ստորագրութեան տեղերն են առ այժմ՝

Գրավաճառ Պ. Մարգարեսնին և Պ. Պաղտատարին խա-
նութիւնները Կէրճան շարսու :

Գուրս երկու ամիս լրագիրներուն ճամբու ծախքը առնողին
վրայ է :

Խմբագիրն գրված եւ խրըղված նամակ կամ ինչ և իցէ
գրութիւն Պ. Մարգարեսնին գրատունը պիտի
հասնի. ճամբու ծախքը վճարված . եթէ ոչ՝ չը պի-
տի ընդունի :

Խահեմութեամբ և առանց կրից գրված մեր նպատակին
յարմար յօդուածները կ'ընդունին, ձեռագիրները
ես չը արժէյալ պայմանով :

Նորատիպ պիտի մը օրինակ մը խրըղվի նէ ձրի ծանու-
ցում կ'ըլլու :